

кылдыр истеге ажалчыне козалады кырген улагу жайымдыктын кыры бар бот тупур. Ычналган конференция прокурор хай-гааралынын дененин принциптери катар тургузарынын эрежок чутулданы деменделген. Ол хоюулаулары куусенип, чачгыс ай хайдыр билип болган ажылгаз гурурын шыгыын хайгаагар, кымын-даа болза социалистг хоюлу-дуртуму хайдылар чоруу-биле чутуладуг демисежир хулазгалыг.

Эрге-хоюулу реформазы милициянын ажалын ажылдир айттын турар. Ону ажалдакчыларынын каржы-хажгалыг, билинлгйг веес чорууну фактылар, эвээш-даа болза, бегун ам-даа бар. Иштики херектер органырынын хажгалыг, ажалынын культурун билган, профессионала билин билидирни-би тургуну, сорулгазы. Кем-херек тургуну чорук-биле демисел-милициянын аргаларын, кич ажылгаз талазы-биле хемегерин резолюцияда корген. Ылангыс ИХМ-нин истел-ге аппаратында кеземче херектерини кол кезин истезин саналаа турар. Эскерткен саадаз кеадир чоруктардан истел-ге органырын камгалаары-биле истелге республикада болган тус черде иштики херектер органынгарна чыгыртказ бот-тускайлаа структураны тургузары ажыктин.

Партконференциянын резолюциязында кичезегингй хамаа-тымдар болган организациаларга юридиктик туз куугузур талазы-биле адвокатурын бот-башкаларг ассоциация ролун бедиринге улагуандын. Баштайгы истелгени болган суу чоруулауказынын узениме болучуучуларын кыржилгеле калабарты коруаду турар. Ол хемеч хажгалыктарын, эре-женин, эрге-ажалын тургуну, истел-ге хажгаларын камгалаары-нин ажалдыктыг бедиринге хулазгал.

Эрге-хоюулу реформазы-берге болган чачгыс хунуну хер-ээ веес дээрин билиндир. Реформаны боттандыр, эрге-хоюула камгалаар органырга ажалгаз кижилерин профес-сионала беделчекенин дугайында айттыр мында бирги черде туруп турар. Хоюула камгалаар мергежилдин кижилерин шилиринин, кижизидеринин, вөөдеринин, билин бедир-инин чачгыс аай системазы херек. Ол сорулгазы боттанды-рары-биле эртем болган башкы каадрларын беделчекени эде органистааг практиккадан ону хоорук чоруун болау-р-биз, билиндир чоруун бедидер херек деп конференциянын документиленеринде чутаалаа турар. Эрге-хоюуладуг социали-стик кирүени тургузары, оон-биле хоабашкан реформа эрге-хоюула талазы-биле улаага болаагымын, бугу чокуну эрге-хоюула кижизидерин эде тургузарын неген турар. Юри-диктик бугу-нунти вөөделгенин ажалы чокуну бугу кеске-терин, төмте болган чер-черлерде бугу каадрларын хаара тулуп турар чачгыс аай нинти кирүежин, нинти партиягын программалыг кылдыр организастаары эрежок чутула.

Эрге-хоюулу реформазынын программалын партиянын Бүтү-эвөөлд конференцияныз тодараткан. Ам сорулга чүд дээрге, ону боттадылар талазы-биле тодаралгй олааны чооку уеле хай-нинти болган эртем организациаларынын кыржилгеле-биле ажалдаа кылыр болган куусеадир болау. Бис бугуаду эрге-хоюуладуг социалистг кирүежин чурттаар ужураду бис.

(1988 чылдын июль 12-де унген «ПРАВДАНЫН» муруку чутулу).

«ШЫНГА» чагаалар

- Бо чылдын бирги чартында 4017, оон иштинде ийги кварталда 1856 чагаа келген.
- Эрткен 6 айларда 2517 чагаа солунга парлаттынган.
- Парлаттынмаан 1172 чагааны авторларынга харымын.
- Шүгүмчүлөргө чер-черлерден 94 харыны берген.
- Июнда 568 чагааны редакция алган.
- Кызыл хоорайдан 168, Улуг-Хемден 56, Чөөн-Хемчиктен 49, Барыын-Хемчиктен 53, Бай-Тайгандан 34 чагаа келген.

ЧЫЛДЫН БИРГИ ЧАРТЫНДА

Бо чылдын бирги чартында «Шын» солун редакциясы 4017, оон иштинде ийги кварталда 1856 чагааны алган. Эрткен 6 айларда шүгүмчүлөргө чагаалар саны 495 болган. Ол уенин иштинде ийгиликке солунга парлаттынганы 2517 чагаа, оон иштинде шүгүмчүлөргө угаанымшынын чагаалар 315 хире үнгөн.

Чирмек үнүмэн 1172 чагааны авторларынга редакция харымын.

Солунга парлаттынган шүгүмчүлөргө 108 чүдүлү, парлаттынмаан шүгүмчүлөргө 63 чагааны чер-черлерге сайгарып көргөн, чептеринин эсеринин хемчөөн алыры-биле эрткен 6 айларда редакция шилчиген.

Анаа 94 хары келген.

Шүгүмчүлөрдүн кол сорулганы — мыа айттынган чептеринин чыдаганын тодоралды, оон чылдарын чедип алыры болгай.

Ынчалла-даа чамдык райондар редакцияга харылар бээрин сааладыр азы ону тоомчага албас чоруктар ам-даа бар.

Бай-Тайга райондан харылар ут-шаанаа алдынмай келген. Оон чамдык ийгерик мындагы «Шын» солунга парлаттынган шүгүмчүлөргө 3 чүдүлү сайгарган, хемчөөн ап, харылардан бээр-биле РАУК даргазы С. Г. Минская бистин редакция үш удаа чагаа чоруткан, оон иштинде 2 чүдү «Шынг» январда парлаттынган (кыштагалаахкын айттырларынга), бир чүдү солунга майда үнгөн бооп турар. Оон бээр үе эвээр эс эрткен, ыналла-даа чамдык-даа хары амга чедир келбөөн.

Райүүсмон даргазы В. Х. Сүгө-Маадырга хемчөөн алыры-биле база 3 чагааны чоруткан, олар база хары чок эрткен.

Бай-Талда тий-инитинин чорум-чоруму коошкан, арагалар чоруктар кыскупкан апарган дугайында шүгүмчүлөргө чагаалар кирген фактыларын сайгарып, редакцияга хары бээр-биле СОКП райкомунун бирги секретары А. С. Дембелдин адимга чоруткан, ыналла-даа редакцияга хары база келбөөн.

Февралда база апрельде чоруктан шүгүмчүлөргө Улуг-Хемин РАУК-тен ам-даа хары бербөөн.

Улуг-Хем райүүсмонун даргазы Д. Х. Ооржак, Ак-Турт кедээ Совет коммунун даргазы О. Селен февралда, мартта-да чоруктан шүгүмчүлөргө сайгарбаан, редакцияга харылааган.

Току райүүсмонун даргазы Н. П. Савинкин адимга сайгарып хемчөөн алыры-биле апрельде-де чоруктан ийи шүгүмчүлөргө редакция харыны ам-даа албаан.

Кы-Хем РАУК-тин даргазы Б. А. Морозовка чылдын бирги чартында сайгарыры-биле 7 сангы шүгүмчүлөргө чоруткан, оларын бемжиге хары чок. Оон иштинде «Шын» солунга парлаттынган шүгүмчүлөргө үш чүдүлү хары келбөөн.

Номчукулурдун кедүргө айттырларынга уауручуларын чамдык чамдык мында бооп болуу бе? Уенин негелде-биле ажалдаары чутура дээрин астында азы үнгөн уауручуларда база катан сагымдарын артык эес.

Кизи болгаш хоойлу УПТЕКЧИ ТУТТУРГАН, А ХЕРЭЭ...

Мен бодуун ажалым, хай уругларым не мен. Хай уругларым илерини сөгүш-сеткини кезеде дүрөткөн чоруктар. Ажы-төтүгүн келер үеги, өөредилге, кижизилдиги, калыкшамы дөшү тургуч сагымдарым. Мен бала-ла мынд мен.

Ынчалла-даа чамдык ала-пелер ажал-төтүгүн дугайында сагым салбас, оларын чүпү кичил, каш шакта кала чоракын сонургулазы коомдуккады. Харин-даа чамдык уауруч оолдары ооралым, уауруч үтүл, дун орту-аука чедир кудумчү кезип, тоюл чорурлар. Шала бичи-чич оолдар чам кроссовка, куртка, эске-даа хентер кедип алган чоракын дорав эскерин кааш, хунаал, азы күш деген, өткөн турган уш-туп алаар. Огау эске кидик-хеп эскерге, ада-не ону канча эскериле, чүге оон-биле чешөөренин оларура?

Оларын ала-илери оолдарын үтүлгөкөн хероон билди, билбесе-даа оларын оокууга, каймын, канча эске чам хеп келип алганын айттырлар-даа. Оон соонда олар кидик орукке кел чыдарын бодовастар-даа.

Мен бодуун болгаш оолдарым кайнаа, каш шак иштинде чорурар айттыр, эске иш-өөрү-биле эптик, кай-йи хамаачок туралы чорбакын, чүдү-даа мегелде, чажырып болбакын чакчыткын, кижизилдиги чорур мен. Эске чамдык илер чүге ына-чаар сагым салды, ажал-төдү кижизилдиги болбас деп?

Бо дугайын бижиринче мени мындагы таварылга албадым. Бир дүе 3 пак үе-нде эски сооткан, ажал-төдүлүгү жилинча ажал-төдүлүгү болду. Мый районга өөредилге турган огул Ор-лаа калы болду. Чүг болган түүрүп айттырды. Милиция ажалдаачымы ол ду-

«Чыраа-Бажы» сохотуу Ден-Терек сүт-баран фермазы бот-оруга-харыла-биле ажал-дап эгеленинде бээр оон ажал-иштерин даанган херээ-ге харысалганын бедидин, хамаарылганын акжикенинде сүт бадурерин, күрнеге саларын мурунузуудан алуудектен, Бо чылдын бирги чар-

ДУЗАЛААР БОЛЗА

Хүндүлүг редакция! Силерге бир дугаар чагаа бижип олур мен. Бодум 8 класс дооскан соонда аам, атам сугаарга ду-залажып, ажалдап турар мен. Кызыл хоорайда мал азыркы-чыл иштежигегиин эргеле-чилде чонун кууда малын дерт чык каалып келди. Чазин беш айда хүдээп алган, 11 айда элдерин бээр. Кижин ол-ла турлаамыска кыштаар бис.

Турлаамыс хоорайдан ырак эвес—тос километр чедер турар. «Тилдеге» сохотке угдаан чазалыг оруктуу келди. Боттарымс өлүгү бис. Чамы-мыста эргелдиги чазыры бар. Бо черин малчыныга туулу берген бажын бооп турар. Анаа чыын-даа, кижин-даа

чурттар аргажок. Чайын чазе чаарга, дамдылар. Кижин шуут берге. Дон дош-биле демей.

Амгы үеде техника дыка сайгарган. Тывалыстын кайы-дайа болуучига чедер болуусу-са, нарын техниканы ажалла-вайы орак кижилер ховар. Ылангы амыралдын нарын техникамы — телевизор кижин бүрүз ажаллап орак. Респуб-ликамын ырак-уак малчы-нарында ак-көк экран дамчып-тыр болушкунарын көрүп орак дыка магалыг. А бистин амырал оракымысты оларга деңизерге, дыка четтес. Кызыл-дан тос-ла километр чедер чы-лып алган, чырык чок, амыл-ралдын сөөлүгү техникаларын ажаллавайы орак бис. Шалың

бызаларын баш сайын менди амыр дээр ажалдап туралар. Виктор ХОВАЛЫГ, Чөөн-Хемчик район. ЧУРУКТА: муракчы саан-чылар. Адым-кыс Куулар, Кара-кыс Монгуш. Авторуна фотогу.

алдыра, ынал-ла хоорай ки-рер. Оон Кызылдан улаштыр садылган алган чанар. Сугаар черинс баа дыка ырак. Эг-биле сугаар чер аралы ийи-шак чедер бээр. Мынчаа амы-рал оракымысты Кызылдо-райда мал азыркычыл эште-жилтегини эргеле даргазы А. И. Камзалаков сонурган, амыралдымын экижидип бээрин күзеп орак бис. Чонуну хуу-даа малын каалып ора-даа болза, эске малчынар-биле демей, ажал-ижинысты үенин негелденин дүштүр чору-дар бис.

Мерген ДОНГАК. Кызыл хоорайда мал азыркы-чыл иштежигегиин эргеле-чилди малчыны.

НЕГЕЛДЕГЕ ЧЕТПЕС

Чурттакчыларын, кандыг-бир чорук-херек бадурч чорурларын бир кол кырк чери—хоорай, суурларда сто-ловоалар. Эки бестекти эл-чепинг столовоалар тус черин чурттакчыларын ут-ша-нын кампа алдырыга дыка дузалыг. Ынчалла-даа респуб-ликамын чептеринде сто-ловоалар чурттакчыларын, оон-моон келген кижилерин негелденин дүштүр бе? Чок. Манаа чыккы кылдыр чоктаа чаз чорук-херек аайы-биле четкен суурумуу столова-зын айткысам.

Ычан Тээли суурун сто-ловоазында чептенип алыр

дээр ийи дүмүм-биле кирген мен. Баштай-ла чеп мейкоу көөр дээрине, ол чок бол-ду. Оон поварадан айттыр-мыска «Плоа биле тейте-бар, повотун 72, а тейте-бар 52 көпөскө» диди. Тейте-бар арай боорча чиди. Та-кажыны эг-биле кылган чу-лес. Макарун чамдык ха-йымдарын. Кандыг-даа ам-дан чок. Ында эргеле хайы-лырган макарун холуп каан. Оон аразында компот сөөгү база бар. Ындыг чеп кижин хемчөөн дээртер.

Пирожки база сазып алган улус бис. Оола ону шай-биле чып алыр боодам. Ол шуут

калып калган. Оон иштинде суп клан элдини шыныра багай, далганы кылын. Кел-ген чонга мындагы шынар чок чептерини канча саар боор. Аар өрткө төлөп турар шы-кажыл. Кандыг чедер шына-рын экижипте? Районун уауручуларын столовазын ажалы коошкан контролдап турар хире. Ында ажалдак-чыларын ажалын үенин не-гелденин чорурларын кы-зыттай турар илден. Сто-ловоанын «Савалдар болгаш хомудалар» дептеринде үс-түмде демелдизинс дег, хо-мудалар турганын кедүтүс. Чонун хомудаларын элери бодалай турар. Аш-чепини

өртүз улут болган тулук, оон шыныра анаа дүшкөн турар болгай. Ажалдакчыларын ажал-чанында чонга ээлдек-эвиле эс талдар база бар. Келген чонун сеткил-хөмүгү-не инитини чепенинде черин ажалдакчыларын бедик културлуг баран болу-ру база онза хамаарылгалыг. Арыг-шеер чер, амылган чаз-гай бестекти аш-чеп кижилерин сеткил-хөмүгүн оом өртүр. Ычанга бот бүтүм инитини чепенинде черле-рин ажалдакчыларын утлаза күзетинг.

Лариса МОНГЕ-БАЙЫР. Ак-доурак хоорай.

ЧЫРЫК ЧОК

Сууруваста дүрт чүс чээрби ажы өргө бар. Бо чылдын май айда эгелде, радио дыл-навадымыс. Ол дугайын бил-тирээ-даа, уауруч турар эш-тер бүгүмде дээр хемчөөн аа-баан.

Электри энергиямы үзүктел-ди болгаш телевизор база орта көрбей турар бис. Тээ-линин харылаа бедиринин наалыны Сергей Сонга баарга, чок болза Кара-Хал чоруткан боор, бирде Шуйда барган дээр. Ажал-херек-ле кылдыр чорук турар кижин айнаа, Чугале бистин суурга кээп, бадалымын көргөн болза деп күзээр-ди мен.

Маадыр ХОМУШКУ. Кызыл-Дар суур.

КОЧЕТОВОДА «ЫРЖЫМ БУЛУН»

Бо чагааны бижир ужурум болза, бистин өг-буленис 1983 чыла-даа Друзба кудумчуу-нда туттунган чам бажыне көшкөн бис. Ам беш чыл чедип тур бис. Мынчаа дээр бистин бажынымыс радио-даа киртизмиз, безин чыры-мыс чок.

Депутаттарга айттыр тур-гуларга, чылдын-ла солур болган, шипиритетинс боор-дур. Чезе чуталаар боор. Сууруваста дег тургустунуш-кунун чиктерин адаптар дээрде, тымбалас-тур. Харин-даа чептер чаз бажып турар. Бо чептерини этинеринге

бүзүрел-биле мону бижидим. Кыдымыс дээр ужур чок айт-тырар-дыр бо, Чугале күзөл чок болуп турар.

Зоя ООРЖАК.

Кочетово ортукм акла-зын кижизилдик баш-кымы.

ДУС-ХӨЛГЕ КАНЧАП ЧЕДЕР

Дус-Хөл — республикада база бир оялгай черлерин бербей. Манаа чүдүлү республика иштинде эвес, чылдын-даа туртук эске-даа ырайлында болгаш ола-старында келген чам дышта-лап, калыкшылды бижылган ап турары өөрчүгү. Манаа дыштаным, эмесир дээр кижилер пүткүлүлери садып алган, кээп турар.

Ынчалла-даа дыштанып кел-генерин ханчун харартып тур домуламыч чүе бар. Ол чүе? Дус-Хөлге чедерини берген. Бо чылдын Дус-Хөлге дыштанып дээр келген кижилер автобус чорутуулу ту-

рарында берге байдалга та-варылар турар. Манаа бадал-кай кылдыр мону кырып каай. Сүт-Хөл районун Ус-тү-тү-Иштинде келген малчы А. Ондар патент-такис чола-зынына 30 рубль, Кемеров-дан келген дыштаныгыч 45, Бай-Тайганын Кара-Хелден дыштанып келген анык баш-кыны 40 рубль төлөп турган. Дус-Хөлге чедерин алган. Ак-Доурактан келген ажалдык Долгиза Саяа Дус-Хөл че-дер хөлге тыппай, ийи хонук иштинде Кызылдын автовок-залына бажып келген. Бин-Хемде «Саян» сохотуу мал-чыны Зоя Хомушку чорук чүе тып чалаан, дыштанып хонундаа дерт хонук ооза-

дап келген. Бо үстүмде киргенин чажытканды алган көөргө, дыштанып, калдын элп алыр дээр кижилер мынчаар түрп чораш, дыштанырга берге-ле-ди. Дыштанып келген кижилер таваржып турар берге-лерин профбюлчөөлдү, «Тыва-автотранс» бадурга катты-жылымын уауручуларын дарый өөренип көөр, үе шипиртээр үе келген. Ол ишкыш кижилер мөлүп, дыш-танып келген улустан хай аш ап турар чикер патент-такис чолаачыларын курау-тук инспекция ажалдакчылар тулук, мону чоруткучу кү-зетинг.

Күжүгет ЭМЕР-САРЫГ.

ТЭЭЛИЖИЛЕРНИН ДИЛЭЭ

Чер кыры-биле аргыжылга экижир-даа болза, самолёт-биле Тээлик чорур бергенде турар. Бистин суурун чурттак-чылар Кызыл — Тээли — Мугур-Аксан азы Кызыл — Тээли-Кара-Хал рейстеринге олу-рар. Хүндүн-не чоруп-даа тур-за, бо рейстерге билет садар-

га, тээлижилерин чок болза манадыр, чок болза сөөлүгү олуттар бээр-дир. Чижээ, Мон-гун-Тайга чорур улус хейде, Тээли баар улусту даартагы чамдык чымылтар. Ындыг болган ужурунда, дыка хей улус самолёт манаа-рынга хей үе чидирип турар.

Алексей ХОМУШКУ.

КАНДЫГ ТАВАРЫЛГАДА ҮНДҮР КӨЖҮРБЕЗИЛ?

ЧУРТТАЛГА ШӨЛҮНГЕ ХАМААРЫШТЫР ЧАМДЫК АЙТЫРЫГЛАР

Эни, эргим редакция! Мен силерге честем кижини дилэ-биле бижип олурарым бо. Билдиктерин турар бир айттыр бар, ону солун дамчыштыр биске тайыл-бырлап бээренин дилээр-дир бис. Ол мындагы айт-тыр честем тууду-септеге черинде 15 чыл ажалдап турар. Дерт өрөөндүгү бажыныч улус, олче көжүп киргенден бээр, ам 10 чыл четкен. Ажалдап турганы бо бадурдугу черинде честем бодунуң күрел-биле үнгөн, эске организашага ажалдаар дээрге, чорур мурунда олурган бажынылардан үнүп берген, оон чорур силер дээр-дир. Шин бе ол? Бажын комму-нал ажал-агы черини эвес, оон ажалдап турган организашыны бажын.

Бай-Тайга район. Тээли суур.

Үстүмде айттырмга харылап, делгереней тайылбыр кылдыр Кызыл хоорайда юрист Любовь Дамбыл-оолова ДАМДЫНДАН дилээн бис.

Честем ол бажыны тууду-септеге черинге ажал-дап турган алган болза, бажын оон өг-буленин артар ужурул, чүге дие, ол кижин бо бадурдугу күзүлсө чок 15 чыл ажалдап бооп турар-дыр. Оон кийи, ол кийи ажалдап болуучу күрел-биле үнөр эргелг. Бир эвес тууду-септеге организашыны админстрация чуртталга бажыны хостоп бээр негеп турар болза, силерин честе-лерин өг-буленин олар оон чурттал олурары ол бажын шыкшы база шак мында чуртталга шөлү берген, амы-нал ол шөлү хосталдып алыр апар. А бир эвес өг-булени олар эске бажын-биле хандырып шыдаас болза,

оон эске кандыг таварыл-гада кижини албан черинге хамааржыр бажында эске чуртталга шөлү берген, үн-дүр көжүрүлгө.

РФСР-нин Чуртталга бажынынын дугайында кол-лекциянын 108 дугаар чүдүлүгү дүштүр. Чурттал олурган ол бажынылар даразында кижилер оларга эске чурт-талга шөлү берген, оон үн-дүрбес. Кымылары ол? Дайын камгалап турган ийикке, азы ширит албанын эске-даа үзүлгелерин күтүсеп тур-балыгданганын, бертиип кемдизинин база фронтта турган ааранынын түнелинде инеалды болган ширит алба-ныгарга, дайылажып тур-ган ширит турган Ада-тур-тун Улут дайыныны киржик-чиринге, СССР-ни камгалап турган алган ийикке, азы ис-чок чиккен партизанын болган ширит албаныларын өг-буленин олар көр-дүнгөн. Бо дайынмыс оон-даа мынд уламчылап болур, ала-мыс-дыр. Оон кийи, мын-чал байдалдыг кижилер — ал-бан черин, организашыны ду-жургада, чок болза штатты, ажалдаачыны санын кызыр-гы-биле ажалдап үнгөн кижилер, персоналдыг база кы-рымы дээр пенсияга үнгөн пенсиягерлерге, күш-ажылды бирги, ийги болуучу ажа-

лаларынга, кызы четтеги уругларын-биле чурттал олур-бот-кижилерге болган чамдык эске-даа кижилерге бо айттыр баж хамааржыр.

Албан черинге хамааржыр чуртталга бажынында кижилерин үндүренин байдала-ры мында-дыр, а ажалын айы-биле алганы обшечитие-де чурттал турар ажалын азы албан-хаакчы-даа дик, ол ажалында үнгөн болза, обшечитие-де чуртталга шөлү камгалаганын бе?

Ажалын база албан-хаакчылар дималы соксалып, организашыны үнгөлө, ажал айы-биле алганы ол обшечитиеден оларын Чуртталга бажынынын дугайында кол-лекциянын 110 дугаар чүдүлүгү баар эске чуртталга шөлү берген, көжүрүп үндүр.

Бадурга, албан черин болган организашынын ажалдакчыларын обшечитие-ден эске чуртталга шөлү бер-ген, кандыг таварылгада үн-дүрбел? Бирде, чыдааган чокка, ажалдап болуучу күрел-биле үнгөн таварылгада. Ийик, күш-ажылды сагыла-чурун хажыткада ийикке, азы кем-херек үтүлгенде, күр-бел соксалган база РСФСР-нин Чуртталга бажы-нын дугайында коллекциянын 108 дугаар чүдүлүгү алат-тыган ол кижилерин эске чуртталга шөлү-биле хандыр-

САНААНЫ ШЫН БЕ?

«Меня Оюу Балзановна Ховалыг дээр. Сес уругтун нези кижин мен. 1980 чылга чедир күш-ажыл (үргүлү аштакчылап турган) стажым үчүн беш чыл-биле санааттын. Кызылдан даарылга фабрикасында 1977 чылда ажалдап кирген, 1980 чылда пенсияга үндүм. Пенсиям хемчөөлү 59 рубль 82 көпөскө. Ынчаллажок ол-ла черинге ажалдап, пенсиямын өстүрүп бээр-биле херек документтерин чытган, эрткен чылым кирдим. 3 рубль 79 көпөскө өстүрүп каан болду. Пенсияга үнгөн бээр чеди чыл ажыр үзүктел чок ажалдадым, кидик хемчөөлдүгү кылдыр өстүргөн ший бе? Мээн айттырмын солун дамчыштыр харыдап бээрин дилэем.

Республиканын Социал хандырылга министрствозун пенсия кидиктин эргелдигин М. Д. Даржаймын харымын парладымыс.

Кырамы дээр тургузар пенсияга күш-ажыл стажын дээр. Чээр, азу немес алыр ийик байдаларын Хо-валыг чедир ажалдап албаан. Чүгө дээр, пенсияга үнгөн соонда, ажалдап чеди чылы-биле катат инити стажы 33 чыл үш ай болза-даа, чакгыс организашы, бадурга черинге оон ажалдап үзүктел чок күш-ажыл стажын чээрби чыл четтес болган. Ынчанга стаж дээр немесден 20 хуу эвес, а үстүмде айттынган 10 хуу (5 рубль 78 көпөскө) санааны чөптү.

О. Ховалыг 1974 чыл-дан январь 2-де ажал-дында бодунуң күрел-биле катат үнгөн, тос ай эрткенде, он айын бирээде эске ажал-да кирген болуп турар. Ол мында 1977 чылдын августта база-ла бодунуң күрел-биле ажалдап үнгөн, био ай ажа бергенде, ажалга кирген. Бо таварылгада, стаж база ка-тап үзүктел берген. Ол үеде херээжин кижин бажы чартык хар чептеш уругул азы саат-тыг турган болза, каш-даа ай ажалдаачы хамаарылга чокка, стаж үзүктелбес. Ол чылдарда Оюу Ховалыгтын уруглары 15 харлаан, өрү, харын-даа, шушту 8 хар ажал-намыз турган. Ынчанга 1983 чылдын сентябрь 1-ге чедир ажалга үзүктелешкин бир айдан ажыра-ла, ол ай, хүлген соңгар 21 хонуктан өрү ажалга үзүктелешкин кирген. Чаз ортукм шалык —115 рубль 65 көпөскөн пен-

сиянын кол хемчөөлү 57 рубль 82,5, стаж дээр немесден —10 хуу-биле (5 рубль 78,2 көпөскө), мынчанга 63 рубль 61 көпөскөн эрткен чылым сен-тарлаан эгелеп тылп турар ший болуп турар.

Кырамы дээр тургузар пенсияга күш-ажыл стажын дээр. Чээр, азу немес алыр ийик байдаларын Хо-валыг чедир ажалдап албаан. Чүгө дээр, пенсияга үнгөн соонда, ажалдап чеди чылы-биле катат инити стажы 33 чыл үш ай болза-даа, чакгыс организашы, бадурга черинге оон ажалдап үзүктел чок күш-ажыл стажын чээрби чыл четтес болган. Ынчанга стаж дээр немесден 20 хуу эвес, а үстүмде айттынган 10 хуу (5 рубль 78 көпөскө) санааны чөптү.

О. Ховалыг 1974 чыл-дан январь 2-де ажал-дында бодунуң күрел-биле катат үнгөн, тос ай эрткенде, он айын бирээде эске ажал-да кирген болуп турар. Ол мында 1977 чылдын августта база-ла бодунуң күрел-биле ажалдап үнгөн, био ай ажа бергенде, ажалга кирген. Бо таварылгада, стаж база ка-тап үзүктел берген. Ол үеде херээжин кижин бажы чартык хар чептеш уругул азы саат-тыг турган болза, каш-даа ай ажалдаачы хамаарылга чокка, стаж үзүктелбес. Ол чылдарда Оюу Ховалыгтын уруглары 15 харлаан, өрү, харын-даа, шушту 8 хар ажал-намыз турган. Ынчанга 1983 чылдын сентябрь 1-ге чедир ажалга үзүктелешкин бир айдан ажыра-ла, ол ай, хүлген соңгар 21 хонуктан өрү ажалга үзүктелешкин кирген. Чаз ортукм шалык —115 рубль 65 көпөскөн пен-

Б и с т и ц консультациябыс

гаш, чүгө мичаа оон үндү-рер.

Бир эвес ажалын кижин обшечитие-де чурттал турган, бадургага 10 чыл ажал-даш, ажалдап болуучу күрел-биле үнөр дээр болза, обшечитие-де ажалдап ол кижин алаа эске бажы бер-ген, үндүрүп бодур.

Чуталаа турарын бо айттырмга хамааржыр сууда ажалын дугайында бир чикети манаа кийрип көрөй. Тыванын курфюрш-и-нызыга ажалдап турган, оон бодунуң күрел-биле ажалдап үнгөн ажалдакчыны филармонияга хамааржыр обшеч

